

Patrick Cattrysse. *Descriptive Adaptation Studies. Epistemological and Methodological Issues*. Anvers / Apeldoorn: Garant, 2014, 363 pp.

ALBA TOMÀS ALBINA
Universitat Pompeu Fabra
alba.tomas@upf.edu

Descriptive Adaptation Studies és presentat pel seu autor, Patrick Cattrysse, com una revisió de la teoria dels polisistemes que Itamar Even-Zohar va plantejar per a l'estudi de la literatura traduïda,¹ a fi de demostrar la seva aplicabilitat a l'hora d'estudiar el fenomen de l'adaptació. Ara bé, en realitat, el llibre de Cattrysse és força més que això.

El llibre es divideix en tres parts més les conclusions. En la primera part, que és la més breu, es descriuen els reptes que ha d'afrontar l'estudi de les adaptacions com a disciplina acadèmica. Una carrera dedicada a l'àmbit d'estudi de les adaptacions ha permès a Patrick Cattrysse conèixer a fons les possibilitats i les mancances teòriques i metodològiques d'aquest àmbit. El seu llibre és alhora una diagnosi de l'estat en què es troba i la proposta d'un seguit de mesures per millorar-lo.

Segons l'autor, l'estudi de les adaptacions topa amb les mateixes dificultats amb què es va haver d'enfrontar la traductologia: la tendència a considerar el seu objecte d'estudi com un subproducte i no com un producte acabat i amb valor propi, la necessitat de trobar nous criteris valoratius que transcendissin els basats en la fidelitat a un original, la manca d'un model d'anàlisi que tingués en compte la possibilitat de més d'un text de partida, etc.

La reflexió de Cattrysse és que si l'estudi del fenomen de l'adaptació i la traductologia comparteixen problemes, bé poden compartir, si no solucions, sí el camí per aproximar-s'hi. Amb aquest propòsit, l'autor insta a prendre com a model l'enfocament descriptivista desenvolupat en l'àmbit de la traductologia i del qual la teoria dels polisistemes forma part. A més dels plantejaments d'Even-Zohar, el llibre també té en compte la noció de norma de Gideon Toury i es fa ressò de la importància de la proposta metodològica de Maeve Olohan, entre d'altres, pel que fa a l'ús de corpus.² Tot plegat converteix el llibre de Cattrysse en una de les anàlisis crítiques i raonades més exhaustives que es poden consultar actualment sobre els anomenats «descriptive translation studies». L'únic que se li podria retreure és que es troben a faltar referències a alguns estudiosos importants —per exemple, André Lefevere,

1 El text de referència d'aquesta proposta es va publicar l'any 1978 («The Position of Translated Literatures within the Literary Polysystem», dins *Literature and Translation. New Perspectives in Literary Studies*, edició de James Holmes, José Lambert i Raymond Van den Broeck, 117–127, Lovaina: Acco). Més tard, durant els anys noranta, Even-Zohar va reformular la teoria dels polisistemes.

2 Toury formula el seu plantejament a *Descriptive Translation Studies and Beyond*, l'any 1995 (Amsterdam: John Benjamins). La publicació del llibre que recull la proposta de Olohan és força més recent, del 2004 (*Introducing Corpora in Translation Studies*. Londres: Routledge).

Susan Bassnett o Theo Hermans, que només és esmentat de passada—, dels quals, tanmateix, sí que se n'ha tingut en compte l'aportació al desenvolupament del descriptivisme.

La segona part del llibre exposa les implicacions d'adoptar una postura descriptivista. Per començar, s'insisteix en la necessitat de centrar-se en els fets i abandonar les valoracions dogmàtiques a l'hora de delimitar el corpus d'obres que s'investigarà, la qual cosa implica, al seu torn, l'adopció d'una definició funcional de l'objecte d'estudi, en detriment de qualsevol definició basada en la correspondència amb un model definit a priori. Així mateix, es remarca el fet que la descripció de l'objecte d'estudi ha de conduir a l'explicació de les causes que el fan ser tal com és. Aquesta explicació, al seu torn, també haurà d'incloure els factors contextuals que, al marge de la voluntat de l'adaptador, determinen les característiques del producte final.

Igualment, Cattrysse esmenta i reflexiona sobre els punts problemàtics i els límits d'aquest enfocament. Heus aquí tres dels problemes més rellevants que desenvolupa Cattrysse i que serviran per donar una idea clara del tenor del llibre:

En primer lloc, l'autor reprèn una de les objeccions recurrents que es fan a tota aproximació teòrica que, com en el cas del descriptivisme, pretén arribar a conclusions al més objectives possible: pot ser que el punt de vista de l'observador no influencii l'observació? Cattrysse recorda que aquesta és una qüestió que no afecta només les disciplines humanístiques, sinó que fins i tot en les ciències considerades pures el condicionament del punt de vista de l'investigador és ineludible. Davant de la impossibilitat de deixar la pròpia subjectivitat al marge de la recerca, Cattrysse defensa fer un exercici d'honestedat i mirar d'explicitar-la tant com es pugui.

Un altre dels problemes al qual l'autor dedica força espai és la paradoxa de la definició funcional de l'objecte d'estudi. En principi, consisteix a definir què és una adaptació a partir de l'observació de les característiques recurrents d'un corpus de fenòmens que són percebuts com a tals. D'aquesta manera, s'evita incórrer en definicions basades únicament en judicis prescriptius sobre com hauria de ser una adaptació, les quals exclouen moltes obres que s'allunyen dels models prestigiosos. Ara bé, l'única manera de delimitar el corpus inicial sobre el qual dur a terme la investigació és basar-se en un judici previ sobre què cal considerar una adaptació. Així doncs, s'escau que no hi pot haver definicions absolutament funcionals, sinó que per força cal partir d'una definició prescriptiva.

Per últim, entre altres punts controvertits de l'enfocament descriptivista, l'autor de *Descriptive Adaptation Studies* tracta el debat sobre la possibilitat que la descripció i l'explicació dels fenòmens que condicionen el procés d'adaptació menin a la seva predicció, fet que implicaria acceptar l'existència d'uns «universals» de l'adaptació equivalents als encara hipotètics «universals» de la traducció. Cattrysse es mostra molt prudent pel que fa a aquesta possibilitat i afirma que, encara que sigui possible, cal fer molta feina abans d'arribar a predir tendències en l'àmbit de l'adaptació.

En essència, Cattrysse no descobreix res de nou ni ofereix cap punt de vista concloent. Quan explora les mancances de l'enfocament descriptivista, sovint es limita a descriure-les

en profunditat o, com a molt, a recomanar la manera de minimitzar-les. Ara bé, tractant-se d'un plantejament teòric i metodològic de tanta importància i abast, això no és pas poca cosa.

La tercera part del llibre posa èmfasi en la necessitat de centrar l'estudi en el producte del procés d'adaptació i en els condicionants que l'han fet possible, més que no pas en el text (o textos) de partida. En aquesta tercera part, l'autor també exposa de quina manera les nocions de norma i sistema responen a les necessitats d'un enfocament descriptivista tal com s'ha establert en la segona part del llibre. Les propostes originals de Toury i Even-Zohar són contrastades amb les crítiques que han rebut d'ençà de la seva formulació. La síntesi resultant és il·lustrada amb nombrosíssims exemples de l'àmbit d'especialització de l'autor del llibre, que és l'adaptació cinematogràfica de la novella negra. D'aquesta manera, Cattrysse assoleix el seu objectiu: demostrar que la perspectiva sistèmica desenvolupada en l'àmbit de la traductologia és d'utilitat per abordar l'estudi de les adaptacions, a partir dels pressupòsits del descriptivisme.

No obstant això, cal dir que Cattrysse, fidel al mètode que proposa, no ofereix cap descripció prescriptiva amb relació a què cal entendre per adaptació. Per les constants referències al llibre *A Theory of Adaptation*, de Linda Hutcheon (2006, Londres: Routledge), i pel fet d'equiparar les adaptacions a la traducció intersemiòtica de Jakobson, es pot inferir que Cattrysse considera que tot procés d'adaptació implica el pas d'un codi semiòtic a un altre. Ara bé, això, tal com està plantejat el llibre, és irrellevant, ja que l'exposició de l'autor del descriptivisme n'evidencia l'aplicabilitat no només a l'àmbit de les adaptacions, sinó també en qualsevol relació intertextual. Aquest és el gran mèrit i, alhora, la gran crítica que es pot fer al llibre: en contra del que es podria esperar si tenim en compte el títol, no es tracta de cap proposta teòrica i metodològica sobre l'estudi de les adaptacions, ja que l'adaptació en cap moment no es presenta com un fenomen que necessiti un tractament específic. Les moltes referències que es fan a aquest gènere intertextual són purament circumstancials. Ara bé, justament aquesta manca d'especificitat fa que *Descriptive Adaptation Studies* sigui una lectura d'interès per a qualsevol que s'interessi pels textos que mantenen alguna mena de relació amb un o més textos previs.

Finalment, paga la pena remarcar que el llibre té l'al·licient d'establir vincles d'una manera sistemàtica amb altres disciplines: des de la psicologia i la sociologia a la filosofia i la literatura comparada. Malgrat l'aparent fragmentació del saber i la tendència a l'especialització, és d'agrair que de tant en tant algú recordi que les diverses disciplines poden il·luminar-se mútuament.